

Christian Felber: A közjó gazdasága

Pallas Athéné, Bp, 2020.

Christian Felber, a potsdami Institute for Advanced Sustainability Studies (IASS) közgazdász kutatója szerint létezik a globális kapitalizmusnak egy jobb, piacgazdasági alternatívája. Könyvében teljesen új víziót, egy konzisztens és teljes értékű alternatív modellt vázol fel a gazdaság működésére vonatkozóan, amelyhez gyakorlatias és részletes útmutatót is ad. Egy olyan ember- és együttműködés-központú megközelítéssel ismerteti meg minket, amely támogatja az emberi fejlődést, képes helyrehozni a környezeti károkat, illetve a munkához és pénzhez történő viszonyulásunk teljes újraértékelésére készíti fel.

A közjó gazdaság első alapvetése, hogy a vállalatok, befektetések, sőt a termékek megítélésénél nem a profit az elsőrendű szempont, hanem a közjó. A közjó a közjómérlegen keresztül egy mérhető érték. Pozitív érték esetén a vállalat különböző engedményeket kaphat, például az adózásban, amivel profitábilis maradhat pénzügyileg is. A másik alapvetés, hogy az együttműködés kifizetődőbb, mint a verseny.

A közjó gazdaság egy mélyen demokratikus rendszer, és hogy mi is a valódi demokrácia és annak feltételei, azzal nagyon sokat foglalkozik a könyv. (Indulatosan elutasítja például az EU 500 oldalas alapszerződését - "visszataszító, a

demokrácia ellen irányuló húzás volt" - írja.)

A közjó gazdasági rendszerének bevezetéséhez szükségesek a szuverén nép által módosított törvények vagy újak meghozatala, eljárások kidolgozása - többek között annak a meghatározása is, hogy mi a közjó és azt hogyan kell mérni. Természetesen a szerző ad javaslatokat ezekre vonatkozóan, véleménye szerint a mérésre szolgáló mátrix 5.0-s változata már kiforrott, akár már törvénybe is iktatható lenne.

A közjó gazdaságban korlátozva van a vagyonszerzés lehetősége. Adminisztratív is: meg lenne határozva, hogy például egy személynek hány ingatlan lehet. Jövedelem csak munkából származhat, de a lehetséges legnagyobb/legkisebb munkabér arány is meg lenne határozva. Egy példa, ami Felber gondolatmenetét jól mutatja, az örökösödéssel kapcsolatos megjegyzése: "Németországban éves szinten 130-200 milliárd euró nagyságú az örökölt vagyon – a 11,3 ezer milliárd eurós teljes vagyonnak nagyjából az egyötvened része. Ha ezt a munkába állók között elosztanák, akkor fejenként közel 200.000 euró jutna mindenkinek – ez induló tőkének nem is rossz!"

A tőzsde teljesen átalakul, olyan helyé válna, ahol csak támogatni lehet vállalkozásokat, nyereséget, osztalékot realizálni nem lehet. A bankok maguk is közjó bankokká válnak, és hitelezni is csak pozitív közjómerleggel rendelkező befektetéseket hitelezhetnek, függetlenül attól, hogy esetleg a befektetés kiemelkedő profittal kecsegtet.

A szerző szerint a közjó gazdasága nem utópia, de a jelenlegi szabadkereskedelmi rendszerben nem versenyképes – ami úgy gondolom, hogy természetes. Ehhez szükséges több törvényi változás, de a fogyasztói és a munkavállalói szemlélet változása is.

Ha a részleteket vizsgáljuk, akkor láthatjuk, hogy a megoldandó problémák számosak és súlyosak. A szerző hangsúlyozza, hogy a válaszok jelentős részét maga a szerves fejlődés fogja meghozni, sok esetben a szuverén nép bölcsessége.

A rendszer központi eleme a közjómerleg. Jelenleg az 5.0-s változat kidolgozása folyik. Ez a mérleg egy 5x4-es mátrix. A sorok: A: beszállítók és szolgáltatók, B: Tulajdonosok és pénzügyi partnerek, C: Munkatársak, D: Vevők és társvállalkozók, E: Társadalmi környezet -- négy szempont alapján kerülnek elbírálásra: 1: Emberi méltóság, 2: Szolidaritás és igazságosság, 3: Ökológiai fenntarthatóság, 4: Transzparencia és együttműködés. (Például a D1-ben az etikus vevőkapcsolatokat kell elbírálni.)

	1 Emberi méltó- ság	2 Szolidari- tás és igaz- ságosság	3 Ökológiai fenntart- hatóság	4 Transz- parencia és együtt- működés.
A: Beszállítók és szolgáltatók				
B: Tulajdonosok és pénzügyi partnerek				
C: Munkatársak				
D: Vevők és társvállalkozók	etikus vevő- kapcsolatok			
E: Társadalmi környezet				

E rendszer nem egyszerű, és rengeteg szubjektív belemagyarázásra ad lehetőséget. Lesz 20 szöveges értékelés, és semmiképpen egy szám. (Mennyivel egyszerűbb a jelenlegi rendszer, hiszen az összehasonlítás alapja a profit – ami egyetlen szám, még akkor is, ha tudjuk, hogy emögött az egyetlen szám mögött is mennyi magyarázat és kisbetűs sor van, még a múlt egy szakaszának lezárásánál is. Mennyi szubjektív van egy tervezett projekt értékelésénél!)

Nem világos az elbíráló kiléte. Ha bankhitelért folyamadunk, akkor a nyilván a bank, de az éves mérleg - és annak pénzügyi következményeinek megítélésénél - az állam fog fenntartani egy hatalmas adóhivatalt?

Nem céloom a kisebb nagyobb problémák felsorolása, jobb ha azt az olvasó maga fedezi fel olvasás közben és talán még szellemi játékként fogja fel azok továbbgondolását.

A jövő biztos nem ilyen lesz teljesen, erre illetlenség lenne fogadást kötni, de nagyon sok eleme beépülhet a jövőnkbe. Nagyon sok olyan eleme van, amivel már most el lehet kezdeni kísérletezni, a szerző 15 olyan kezdeményezést ismerttet, amelyek még a szabadversenyes kapitalizmus keretei között is megállják a helyüket.

Csikvári András
2022.06.17.